

*Sławomir Bukowski**

**PERSPEKTYWY PRZYSTĄPIENIA POLSKI DO UNII
EKONOMICZNEJ I MONETARNEJ – PROBLEMY
KONWERGENCJI NOMINALNEJ I REALNEJ**

1. WPROWADZENIE

Po przystąpieniu do Unii Europejskiej w dniu 1 maja 2004 r., nowa Polska stała się formalnie również członkiem Unii Ekonomicznej i Monetarnej (UEiM), uzyskując status tzw. „członka Unii Ekonomicznej i Monetarnej objętego derogacją”. Oznacza to m.in., że :

- a. polityka ekonomiczna Polski, w tym kursowa, uznana została za przedmiot wspólnego zainteresowania i koordynacji w ramach Rady Europejskiej;
- b. Polska jest zobowiązana do utrzymania dyscypliny finansowej sprowadzającej się do spełnienia kryteriów stabilizacji fiskalnej, określonych w Traktacie o Unii Europejskiej z Maastricht oraz w Pakcie Stabilizacji i Wzrostu;
- c. Narodowy bank wszedł do Europejskiego Systemu banków centralnych (ESBC), zaś jego prezes stał się członkiem Rady Dyrektorów Europejskiego Banku Centralnego (EBC).

Osiągnięcie pełnego członkostwa w Unii Ekonomicznej i Monetarnej wymaga spełnienia przez Polskę kryteriów konwergencji sformułowanych w Traktacie o unii Europejskiej (zwanym też Traktatem z Maastricht).

Nominalna konwergencja oznacza spełnienie przez gospodarkę kraju przystępującego do Unii Ekonomicznej i Monetarnej formalnych kryteriów konwergencji ustanowionych w Traktacie o Unii Europejskiej, zwanym też Traktatem z Maastricht. Składają się na nie: kryterium stabilizacji cen, kryterium stabilizacji fiskalnej, kryterium długookresowych stóp procentowych oraz stabilizacja kursu waluty narodowej w ramach Europejskiego mechanizmu Kursowego II (European Rate Mechanizm II – ERM II). Pierwsze z kryteriów określa maksymalną stopę inflacji, która nie może przekraczać o więcej niż 1,5

* Prof. nadzw. dr hab., Katedra Biznesu i Finansów Międzynarodowych, Politechnika Radomska im. K. Pułaskiego.

punktu proc. średnią stopę inflacji właściwą dla trzech krajów członkowskich UE o najniższej inflacji. Kryterium stabilizacji fiskalnej stanowi, że górna wartość relacji deficytu budżetowego do PKB nie może być wyższa niż 3%, zaś długu publicznego niż 60% PKB. Poziom długoterminowej stopy procentowej (stopa oprocentowania długoterminowych obligacji) nie może przekraczać w danym kraju o więcej niż o 2 punkty proc. średniej stopy procentowej występującej w trzech krajach UE o najniższej inflacji. I wreszcie, kraj kandydujący do Unii Ekonomicznej i Monetarniej musi wprowadzić swoją walutę do ERM II. Oznacza to zawarcie stosownej umowy z Europejskim Bankiem Centralnym, która z jednej strony zobowiązuje kraj kandydujący do usztywnienia kursu centralnego wobec euro oraz jego stabilizację w ramach przedziału wahań $\pm 15\%$ w okresie co najmniej 2 lat, bez dokonywania dewaluacji. Z drugiej strony Europejski Bank centralny zobowiązuje się do udzielania wsparcia finansowego w przypadku konieczności interwencji walutowych.

2. UNIA MONETARNA A PROCESY KONWERCENCJI W TEORII OPTYMALNYCH OBSZARÓW WALUTOWYCH

Unia monetarna, jako jednolity obszar walutowy o jednolitej walucie i jednolitej polityce monetarnej prowadzonej przez ponadnarodowy bank centralny, może być źródłem istotnych korzyści dla tworzących ją krajów. Korzyści te związane są ze zanikiem kosztów wymiany walut, zanikiem ryzyka kursowego w stosunkach gospodarczych między krajami tworzącymi unię, stabilizacją cen i zatrudnienia oraz wzrostem realnego PKB¹.

Z drugiej strony, kraje tworzące unię monetarną rezygnują z własnej polityki monetarnej (w tym kursowej) jako narzędzia stabilizacji makroekonomicznej. A zatem, przywracanie równowagi ekonomicznej w przypadku szoków ekonomicznych może być oparte na rynkowym mechanizmie dostosowawczym i w pewnym stopniu na wykorzystaniu polityki fiskalnej. Ta ostatnia jest jednakże mało skutecznym i dość „topornym” narzędziem stabilizacji makroekonomicznej, a ponadto prowadzi w średnim i długim okresie do wzrostu deficytu budżetowego, długu publicznego, wzrostu stóp procentowych (Bukowski 2003, s. 61–62; Mortimer-Lee 2001; Krugman 1999, s. 201–202).

Teoria optymalnych obszarów walutowych wskazuje na kryteria, jakie powinny spełniać gospodarki krajów tworzących unię monetarną. Spełnienie tych kryteriów traktuje się jako niezbędne, aby zapewnić sprawne działanie mechanizmów dostosowawczych przywracających równowagę ekonomiczną

¹ N temat kosztów i korzyści zob.: Grubel 1970, s. 318–324; Krugman, Obstfeld 2000, s. 622–630; De Grauwe 2003, s. 15–32; Bukowski 2003, s. 65–66

w poszczególnych krajach i w skali unii jako obszaru walutowego.

Do takich kryteriów należą: wysoka mobilność pracy i kapitału zarówno w układzie geograficznym, jak też w międzysektorowym, otwartość gospodarek, dywersyfikacja produkcji, elastyczność rynków, cen i płac (Mundell 1961; McKinnon 1963; Kenen 1970; De Grauwe 1997, s. 7–10; Buitier 1995, s. 30–31). Ponadto, wskazuje się i uzasadnia, że kraje tworzące unię monetarną powinny charakteryzować się podobnym poziomem rozwoju gospodarczego i podobnym mechanizmem funkcjonowania gospodarki, przez co rozumie się zbliżony poziom PKB per capita i tempo wzrostu gospodarczego, kształtowanie się stóp inflacji na zbliżonym poziomie, podobny poziom deficytu budżetowego i długu publicznego w relacji do PKB, podobny system prawny (Grubel 1977, s. 452; Wood 1973; Magnifico 1971). Podkreśla się również znaczenie stopnia integracji gospodarczej oraz podobieństwa, a wręcz synchronizacji cykli koniunkturalnych (Krugman, Obstfeld 2000, s. 622–630; Frankel, Rose 1997).

Na podstawie teorii optymalnych obszarów walutowych można sformułować wniosek, że kraje między którymi istnieją znaczne różnice w poziomie rozwoju gospodarczego i mechanizmie funkcjonowania gospodarek powinny przejść proces realnej konwergencji, zanim utworzą unię monetarną rozumianą, jako jednolity obszar walutowy o jednolitej walucie i jednolitej polityce monetarnej prowadzonej przez ponadnarodowy bank centralny. Przez realną konwergencję rozumie się tutaj proces głębokich zmian strukturalnych i instytucjonalnych w gospodarce prowadzący do zbliżenia się integrujących się gospodarek właśnie pod względem poziomu rozwoju gospodarczego i mechanizmu funkcjonowania, przebiegu cyklu koniunkturalnego, a także proces zbliżania się do kryteriów optymalnego obszaru walutowego.

Odmiennego zdania są J. A. Frankel i A. K. Rose, którzy sformułowali hipotezę endogeniczności kryteriów optymalnego obszaru walutowego. Według nich, dane historyczne nie przesadzają o tym, czy dany kraj jest dobrym kandydatem do unii monetarnej. Zgodnie z tą hipotezą, utworzenie jednolitego obszaru walutowego tworzy warunki do wzrostu intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej. To zaś, jest czynnikiem prowadzącym do zbieżności cykli koniunkturalnych. Wysoki stopień integracji w obszarze handlu (przede wszystkim poprzez rozwój handlu wewnątrzgałęziowego) w przypadku krajów o relatywnie zsynchronizowanych cyklach koniunkturalnych powinien prowadzić do transformacji idiosynkratycznych szoków ekonomicznych (tj. specyficznych dla danej gospodarki) w skoordynowany w skali międzynarodowej cykl koniunkturalny (Frankel, Rose 1997).

Jednakże, wydaje się, że nawet, gdyby przyjąć hipotezę endogeniczności kryteriów optymalnego obszaru walutowego, to proces realnej konwergencji jest niezbędny, jeżeli unię monetarną mają tworzyć kraje o różnym poziomie rozwoju gospodarczego. Ponadto, głębokie zmiany strukturalno-instytucjonalne są niezbędne w przypadku, gdy gospodarki tych krajów charakteryzują się

relatywnie sztywnymi rynkami, cenami i płacami, relatywnie wysoką stopą inflacji, wysokim deficytem budżetowym i długiem publicznym. Ciężar dostosowań w przypadku szoków ekonomicznych w ramach unii monetarnej lub w przypadku pojedynczych krajów członkowskich (szoki asymetryczne) spoczywać będzie bowiem głównie na mechanizmie rynkowym.

Istnieje związek między trwałym spełnieniem kryteriów nominalnej konwergencji, o których była mowa we wprowadzeniu, a realną konwergencją. Procesy realnej konwergencji powinny prowadzić do stabilizacji makroekonomicznej i trwałego spełnienia nominalnych kryteriów konwergencji.

3. PROCESY NOMINALNEJ I REALNEJ KONWERCENCJI W POLSCE

Konwergencja Nominalna

Polska spełniła w 2005 r. kryterium stabilizacji fiskalnej. Udział deficytu skonsolidowanego bilansu sektora publicznego (deficytu budżetowego) w PKB wzrósł w latach 1999–2004 i znacznie przewyższał wartość referencyjną. Jednakże w 2005 roku Polska osiągnęła relację deficytu skonsolidowanego bilansu sektora publicznego poniżej wartości referencyjnej (zob. tabela 1).

Tabela 1

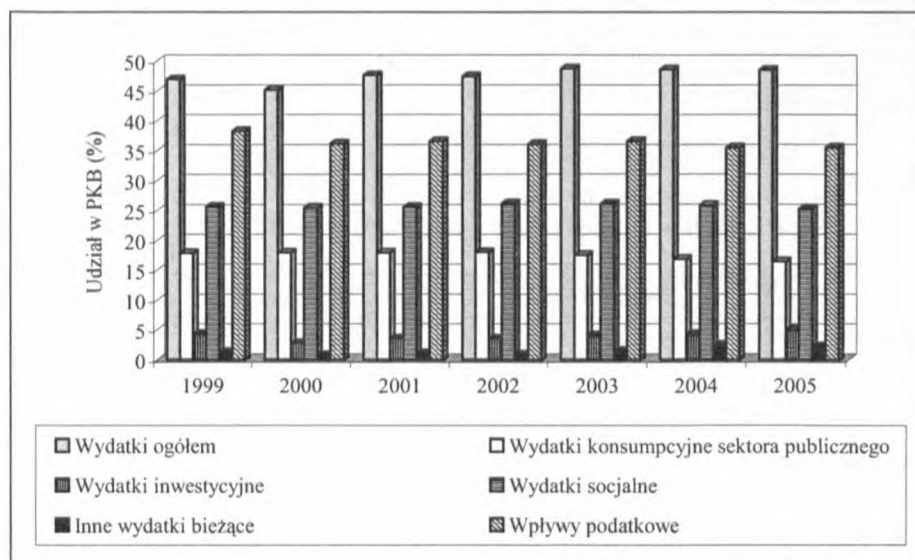
Deficyt skonsolidowanego bilansu sektora publicznego jako procent PKB w Polsce i Unii Ekonomicznej i Monetarnej w okresie 1999–2005

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Polska	-1,4	-0,7	-3,9	-3,6	-4,5	-4,8	-2,5
UEiM	-1,3	0,1	-1,8	-2,5	-2,9	-2,7	-2,6
Wartość referencyjna	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Convergence Report*, ECB, 2004; *General Government Data*, Spring 2005, European Commission Directorate General ECFIN Statistics; *Public Finance in EMU-2005*, European Economy, No 1, 2, 3, 4, 5, 6, 2005; 6; Pocket Book, ECB, February 2006; dane Eurostatu – epp.eurostat.eu.int.

Na wzrost deficytu budżetowego w latach 1999–2004 wpływ miał spadek dochodów budżetowych z tytułu podatków i składek na ubezpieczenie społeczne. Z drugiej strony, w okresie 1999–2003 wydatki budżetowe rosły, natomiast w roku 2004 i 2005 wydatki nieznacznie się obniżyły. Nie był to jednak wystarczający spadek wydatków na tyle by mógł skompensować spadek dochodów budżetowych (wpływy podatkowe) z tytułu podatków i składek na ubezpieczenie społeczne (zob. rysunek 1). Warto zauważyć, że w badanym

okresie nastąpił niewielki spadek udziału wydatków socjalnych oraz wydatków konsumpcyjnych sektora publicznego w PKB, natomiast wzrósł udział wydatków inwestycyjnych w PKB. Główną przyczyną osiągnięcia relacji deficytu do PKB na poziomie 2,5% w 2005 r. był wzrost PKB w okresie 2003–2005.

Rysunek 1. Udział wybranych pozycji skonsolidowanego bilansu sektora publicznego w Polsce w PKB w okresie 1999–2005 (%)

Źródło: jak w tabeli 1.

Z rosnącym deficytem budżetowym związana jest niepokojąca tendencja do wzrostu długu publicznego. W okresie 1999–2005 nastąpił znaczny przyrost długu publicznego. Po spadku relacji długu publicznego do PKB w latach 2000–2001 w porównaniu z rokiem 1999, w latach następnych nastąpił wzrost udziału długu publicznego w PKB (zob. tabela 2).

Polska spełniła również kryterium stabilizacji cen (inflacyjne). Dzięki konsekwentnej polityce monetarnej NBP, a również w wyniku spadku cen żywności (zostało to spowodowane m.in. wzrostem podaży żywności na rynku krajowym w wyniku spadku wielkości eksportu do Rosji) i pomimo wzrostu cen paliw na świecie, stopa inflacji osiągnęła na koniec 2005 r. rekordowo niski poziom (zob. tabela 3), najniższy w krajach UE i jeden z najniższych na świecie.

Tabela 2**Relacja długu publicznego do PKB w Polsce i UEiM w okresie 1999–2005 (%)**

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Polska	40,1	36,8	36,7	41,1	45,4	43,6	42,0
UEiM	73,1	70,6	69,8	69,7	71,0	71,5	72,0
Wartość referencyjna	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0

Źródło: jak w tabeli 1.

Tabela 3**Stopa inflacji w Polsce i UEiM – HICP w okresie 1999–2005 (%)**

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Polska	7,2	10,1	5,3	1,9	0,7	3,6	0,8
UEiM	1,1	2,4	2,5	2,3	2,1	2,2	2,2
Wartość referencyjna						2,4	2,57

Źródło: jak w tabeli 1.

W ślad za obniżeniem stopy inflacji, nastąpiła obniżka długoterminowych stóp procentowych i w 2005 r. (zob. tabela 4). Polska spełniła kryterium długoterminowych stóp procentowych. Trudno obecnie rozważać na ile jest to trwałe zjawisko, nie mniej jednak, wszystko wskazuje, że stopa inflacji nadal będzie utrzymywana na niskim poziomie. Zagrożeniem mogłoby być głównie ograniczenie autonomii banku centralnego i załamanie się wiarygodności polityki monetarnej, a także czynniki zewnętrzne, np. skokowy kolejny wzrost cen ropy naftowej.

Tabela 4**Długoterminowe stopy procentowe w Polsce i UEiM w okresie 1999–2005 (%)**

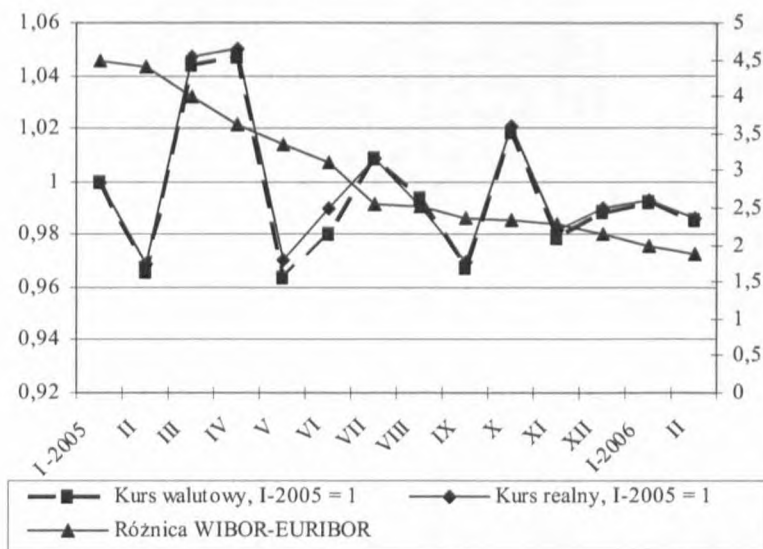
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Polska	9,5	11,8	10,7	7,4	5,8	6,9	5,2
UEiM	5,4	5,0	4,9	4,2	4,3	4,1	3,4
Wartość referencyjna						6,4	6,0

* dane szacunkowe.

Źródło: jak w tabeli 1.

Kolejny problem, to wprowadzenie polskiego złotego do Europejskiego Mechanizmu Kursowego II (European Rate Mechanism II – ERM II). Ostatni Raport Konwergencji wskazuje, że w okresie od 1 października 2002 do 30 września 2004 maksymalne odchylenie kursu w górę wynosiło (aprecjacja) 2,5%, zaś w dół aż 20,5% (deprecjacja) (*Convergence Report*, 2004).

Sytuacja poprawiła się w 2005 i 2006 roku. Złoty stał się bardziej stabilną walutą (zob. rysunek 2).

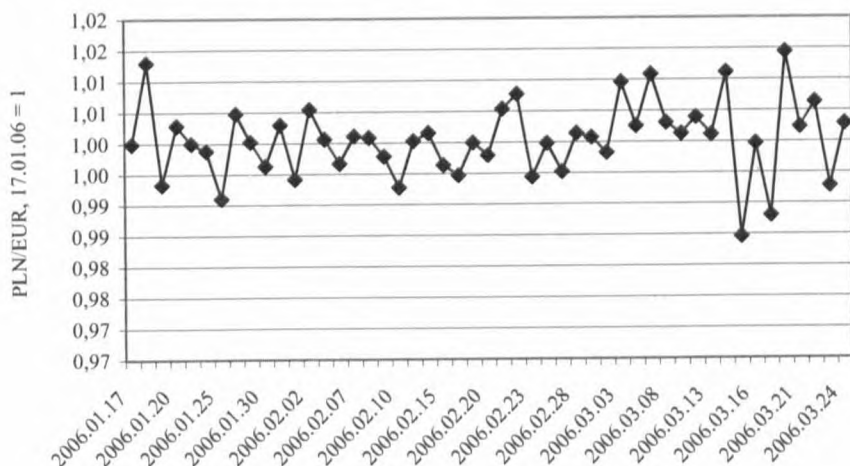
Rysunek 2. Realny i nominalny kurs walutowy PLN/EUR na koniec miesiąca oraz różnice między WIBOR i EURIBOR (3 miesiące) w okresie styczeń 2005 – luty 2006, indeks: styczeń 2005=1 (realny kurs walutowy obliczony z wykorzystaniem HICP)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP – www.nbp.gov.pl; ECB Monthly Bulletin, March 2006, December 2005, October 2005, June 2005.

Aczkolwiek, widoczna jest wyraźnie tendencja do aprecjacji złotego i to pomimo obniżki stóp procentowych w Polsce i zmniejszenia się różnicy między stopami procentowymi w Polsce oraz w strefie euro. W roku, okresie od stycznia do marca 2006 roku kurs walutowy złotego do euro również nie wykazywał zbyt wielkich odchyżeń (zob. rysunek 3). Jest to zapewne wynik oddziaływania efektu Samuelsona–Balassy, napływu zagranicznych inwestycji bezpośrednich, napływ środków z funduszy strukturalnych UE a również operacji sprzedaży dewiz przeprowadzanych przez Ministerstwo Finansów oraz zapowiedzi dalszych operacji tego typu (*Raport o inflacji*, 2006).

Na przejściowe wahania kursu złotego wobec euro w pierwszych miesiącach 2006 r. miały również wpływ czynniki polityczne, związane z niepewnością co do polityki gospodarczej rządu.

Zmniejszanie się amplitudy wahań złotego wobec euro jest czynnikiem warunkującym wprowadzenie polskiej waluty do Europejskiego Mechanizmu Kursowego II. Należy wziąć jednak pod uwagę, że nadal w najbliższych latach będzie występować presja na aprecjację złotego wobec euro.

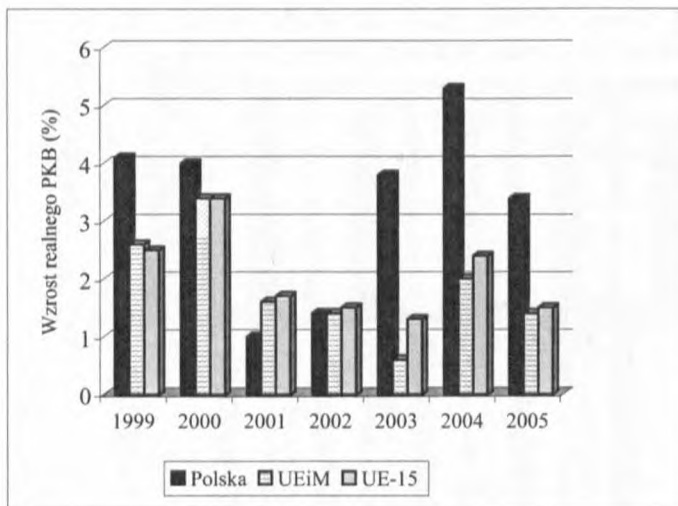
Rysunek 3. Nominalny kurs walutowy PLN/EUR (średnie kursy NBP) w okresie styczeń – marzec 2006, 17.01.2006=1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP, www.nbp.gov.pl.

Realna konwergencja

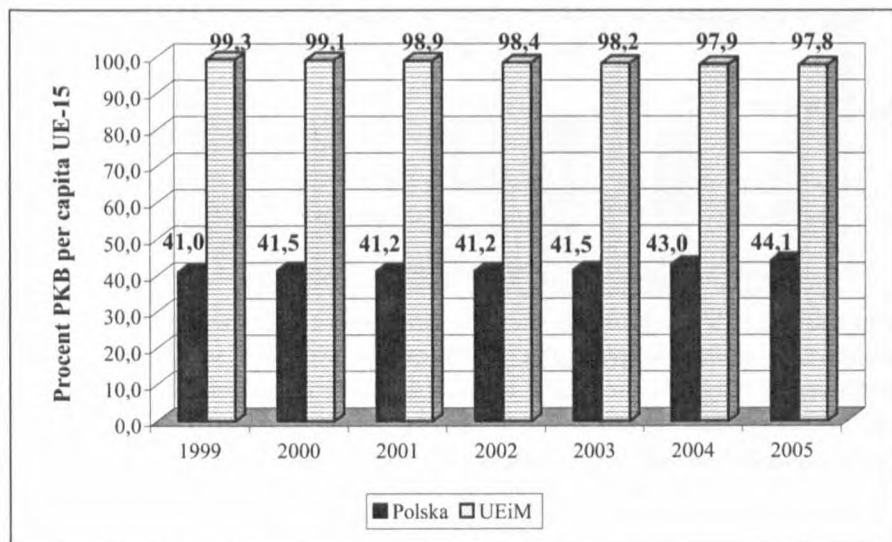
Tempo wzrostu gospodarczego w Polsce było w okresie 1999–2005 wyższe niż w średnie tempo wzrostu gospodarczego w całej Unii Europejskiej i w Unii Ekonomicznej i Monetarnej (rysunek 4).

Pomimo wyższego tempa wzrostu gospodarczego w Polsce niż średnie tempo wzrostu gospodarczego w krajach UE-15 (15 krajów „starej Unii Europejskiej”), różnica między poziomem PKB per capita w Polsce i w krajach UE-15 niewiele się zmieniła w latach 1999–2005 (zob. rysunek 4). Tempo wzrostu gospodarczego w latach 1999–2005 można uznać za zbyt niskie w stosunku do potrzeb związanych ze zmniejszeniem dystansu w poziomie rozwoju gospodarczego oraz dobrobytu społecznego w stosunku do krajów UE-15 oraz krajów UEiM.

Rysunek 4. Tempo wzrostu realnego PKB w Polsce, UEiM, UE-15 w okresie 1999–2005 (%)

Źródło: jak w tabeli 1.

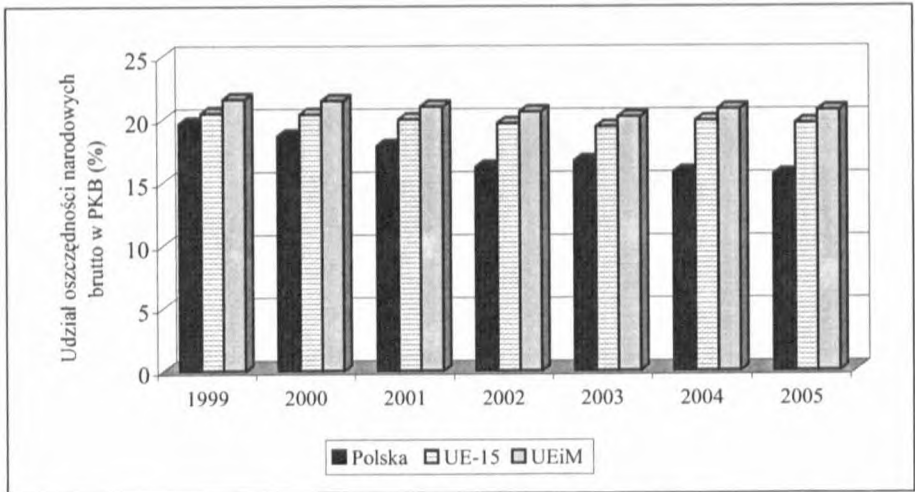

Rysunek 5. Relacja PKB per capita w Polsce i w Unii Ekonomicznej i Monetarnej do PKB per capita UE-15 (według parytetu siły nabywczej, UE-15=100,0) w okresie 1999–2005

Źródło: jak w tabeli 1.

Taki stan rzeczy wynika m.in. ze zbyt niskiego poziomu oszczędności wewnętrznych w Polsce oraz za niskiej stopy inwestycji w PKB.

Udział oszczędności narodowych brutto w PKB w Polsce był w okresie 1999–2005 niższy niż w krajach UE-15 oraz w krajach UEiM. Jednocześnie zarysowała się tendencja spadkowa tego udziału (zob. rysunek 6).

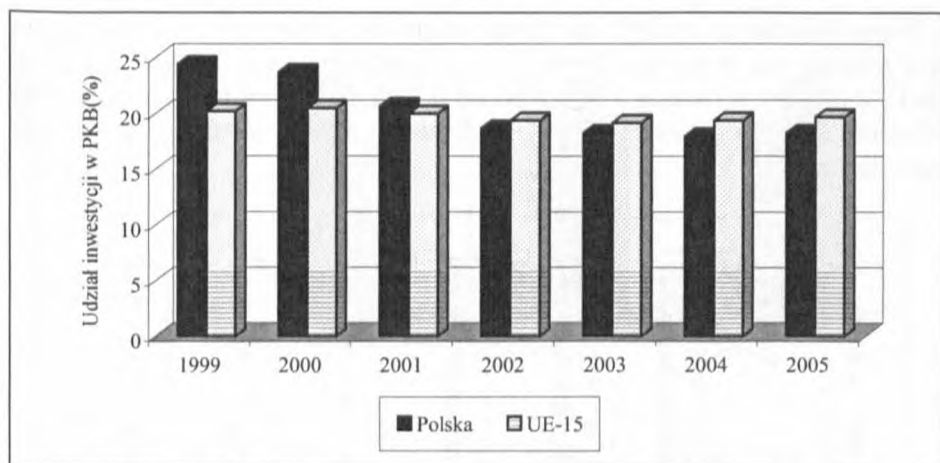
Rysunek 6. Udział oszczędności narodowych brutto w PKB (%) w Polsce, UE-15, UEiM w okresie 1999–2005

Źródło: jak w tabeli 1.

Niższa była również stopa inwestycji w PKB w Polsce niż w krajach UE-15 oraz UEiM (zob. rysunek 7). Ponadto udział inwestycji w PKB małał z roku na rok.

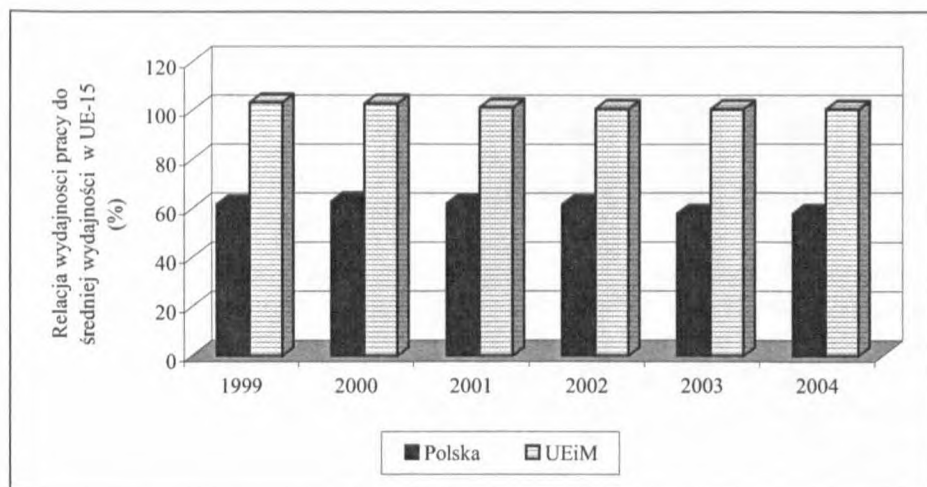
Do czynników ograniczających wzrost oszczędności i stopy inwestycji można zaliczyć: zbyt wysokie obciążenia podatkowe ludności i przedsiębiorstw, występowanie efektu wypychania portfelowego wskutek wysokiego deficytu budżetowego i długu publicznego, przeregulowanie gospodarki i niepewność co do polityki gospodarczej rządu

Poziom wydajności pracy w Polsce jest nadal znacznie niższy niż w krajach UE-15 i UEiM (zob. rysunek 8).

Rysunek 7. Stopa inwestycji w PKB w Polsce, UE-15 i UEiM w okresie 1999–2005 (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych *Eurostat*.

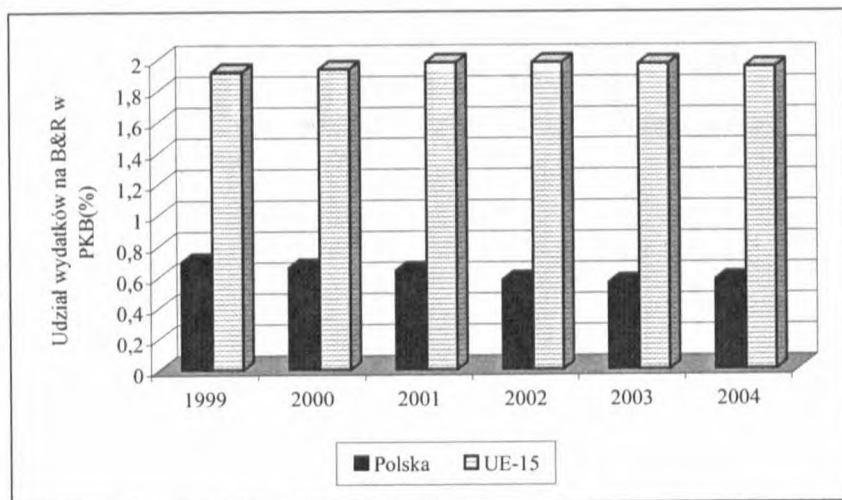

Rysunek 8. Wydajność pracy na godzinę w stosunku do średniej wydajności pracy na godzinę w UE-15 w okresie 1999–2004

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych *Eurostat*.

Wynika to w znacznej mierze również z niższego poziomu technologicznego polskiej gospodarki. Nakłady na badania i rozwój (B&R) w Polsce są znacznie niższe niż w krajach UE (zob. rysunek 9).

Warto również zauważyć, że udział wydatków na B&R w PKB zmniejszał się z roku na rok w okresie 1999–2005. Wydatki państwa na B&R w krajach UE-15 stanowiły w okresie 1999–2004 od 0,73% do 0,77 % PKB, podczas gdy w Polsce w 1999 r. wynosiły 0,4 % PKB, zaś w 2003 r. zaledwie 0,35% PKB (dane *Eurostat*).

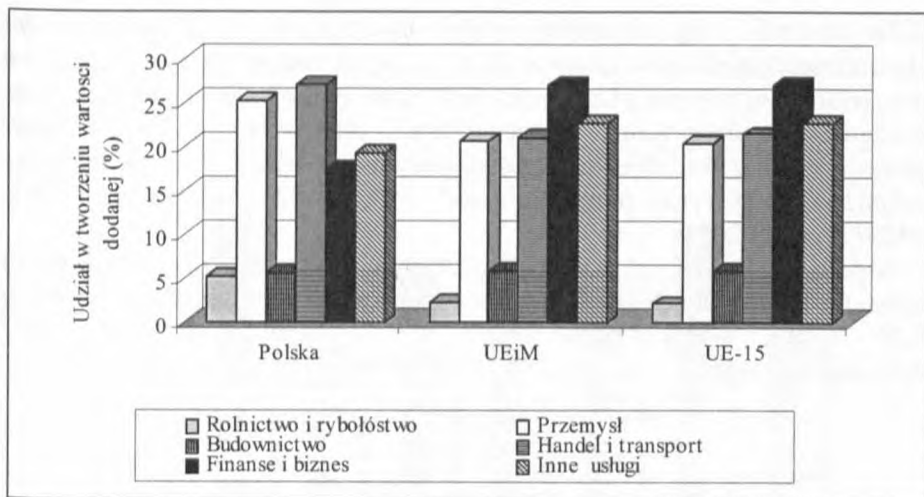

Rysunek 9. Udział wydatków krajowych brutto na B&R w PKB w Polsce i UE w okresie 1999–2005 (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych *Eurostat*.

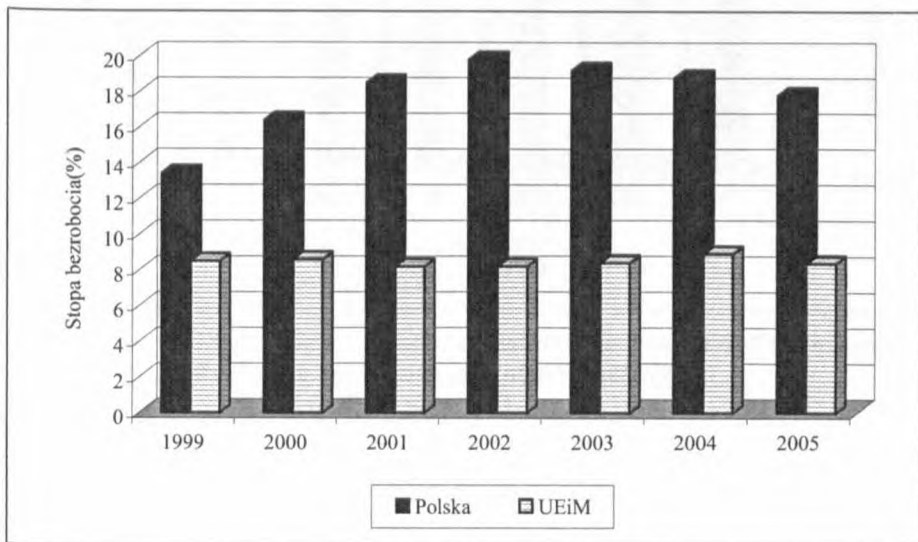
Struktura gospodarki Polski i UE-15 różnią się pod względem udziału poszczególnych dziedzin w tworzeniu wartości dodanej brutto (zob. rysunek 10). Udział rolnictwa, przemysłu oraz handlu i transportu w tworzeniu wartości dodanej brutto w Polsce jest wyższy niż w krajach UE (jak też UEiM). Natomiast niższy jest w przypadku Polski udział usług w tworzeniu wartości dodanej brutto.

Istotnym problemem w polskiej gospodarce jest bezrobocie. Stopa bezrobocia w Polsce jest znacznie wyższa niż średnia stopa bezrobocia w krajach UE-15 i w UEiM (zob. rysunek 12).

Rysunek 10. Udział segmentów działalności w tworzeniu wartości dodanej w Polsce oraz w UE-15 i UEiM w 2004 r. (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

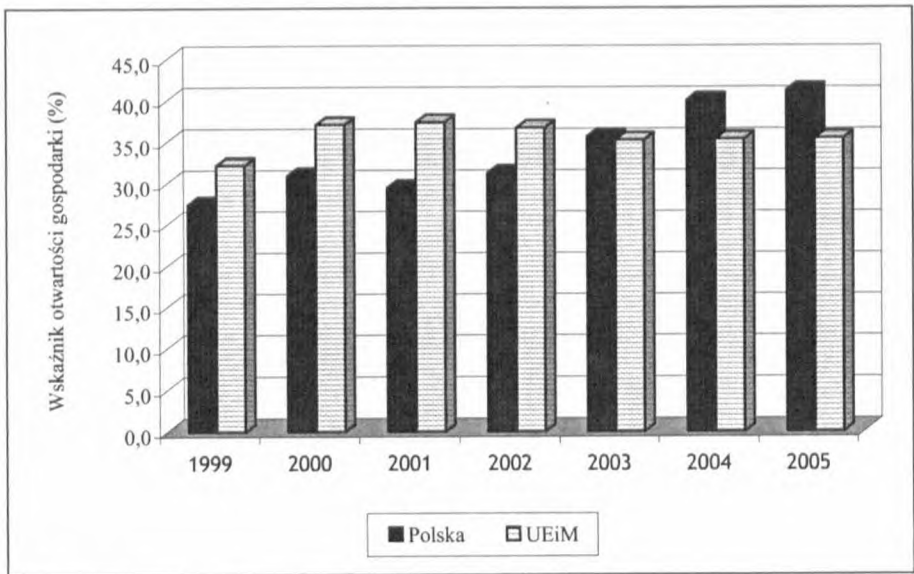

Rysunek 11. Stopa bezrobocia w Polsce i UEiM w okresie 1999–2005

Źródło: jak w tabeli 1.

Utrzymywanie się wysokiej stopy bezrobocia w Polsce wynika z niesprawności rynku pracy, na co składają się: wysokie koszty pozapłacowe pracy, relatywnie sztywne płace, przeregulowanie rynku pracy, niska mobilność zawodowa i przestrzenna pracowników, relatywnie wysoki odsetek pracowników z wykształceniem podstawowym i zawodowym, nieefektywne działanie instytucji rynku pracy (Orłowski 2004, s. 122–124; Bukowski 2003, s. 185–187; Góra 2001).

Gospodarka Polski jest gospodarką otwartą i wskaźnik otwarcia polskiej gospodarki była w latach 2004–2005 był wyższy niż w przypadku gospodarek UEiM. Zatem, w tej mierze Polska spełnia postulowane przez teorie optymalnych obszarów walutowych kryterium konwergencji.

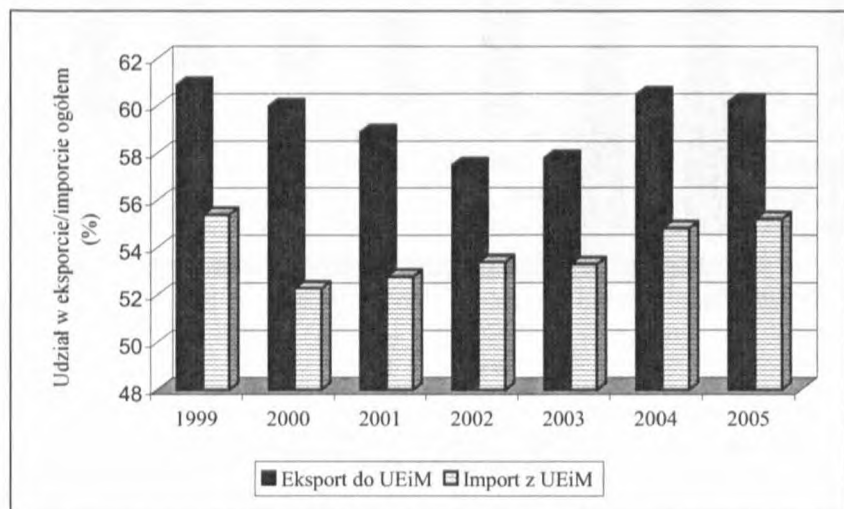
Rysunek 12. Wskaźnik otwartości gospodarki w Polsce i UEiM w okresie 1999–2005 (średnia geometryczna udziału eksportu i importu w PKB)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w <http://w3.unece.org/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>.

Udział obrotów handlowych z krajami UEiM w obrotach handlowych Polski ogółem jest już dość wysoki (zob. rysunek 14). Zaś głównym partnerem handlowym Polski wśród krajów UE są Niemcy. Udział Niemiec w Polskim eksporcie wynosił w 2004 r. powyżej 34%, zaś w imporcie powyżej 24%².

² Szacunek własny na podstawie danych Eurostatu.

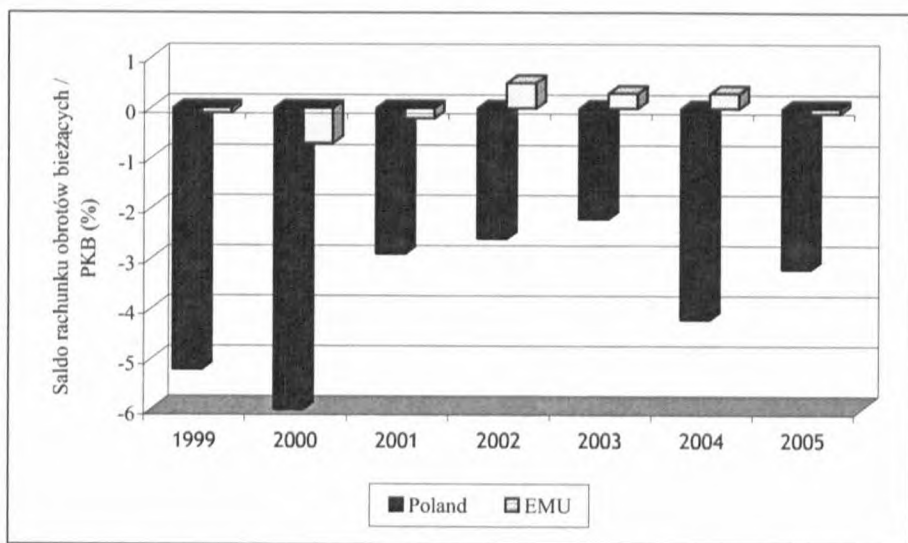
Relatywnie wysoki udział obrotów handlowych Polski z Krajami UEiM w obrotach ogółem wskazuje również na rosnącą współzależności i stopień integracji z tą grupą krajów.

Rysunek 13. Udział obrotów handlowych z krajami UEiM w obrotach handlowych Polski w okresie 1999–2005

Źródło: jak w tabeli 1.

Polska gospodarka charakteryzuje się nadal relatywnie wysokim deficytem rachunku obrotów bieżących (zob. rysunek 15), co znajdowało wyraz w relatywnie wysokim udziale tego salda w PKB.

Rysunek 14. Relacja salda rachunku obrotów bieżących do PKB w Polsce i krajach UEiM w okresie 1999–2005

Źródło: jak w tabeli 1.

Wysoki deficyt rachunku obrotów bieżących może utrudniać stabilizację kursu walutowego w ERM II. Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy jest zapewne aprecjacja walut, która jest m.in. skutkiem oddziaływania efektu Samuelsona–Balassy, co znajduje wyraz w aprecjacji walut. Z drugiej strony, w niektórych krajach (np. w Polsce i na Węgrzech) może to być skutek wysokiego deficytu budżetowego i długu publicznego (hipoteza o tzw. deficytach bliźniaczych).

Stopień realnej konwergencji między gospodarką Polski i krajów UEiM wyraża się również w synchronizacji cyklu koniunkturalnego w Polsce ze zagregowanym cyklem koniunkturalnym w UEiM.

Wyniki badań nad korelacją cykli koniunkturalnych nowych krajów UE (w tym Polski) i krajów UEiM, prowadzone przez wielu autorów, wskazują na relatywnie wysoki wskaźnik tej korelacji. J. Fidrmuc i I. Korhonen dokonali próby porównania i syntezy wyników badań nad synchronizacją cykli koniunkturalnych nowych krajów UE ze zagregowanym cyklem UEiM uzyskanych przez różnych autorów, przy zastosowaniu różnych metod. Oszacowane istotne statystycznie współczynniki korelacji mieszczą się w przedziale od 0,21 dla Litwy do 0,61 dla Węgier i Polski. Według J. Fdruca i I. Korhonen, cykl koniunkturalny w Polsce (podobnie jak na Węgrzech i w Słowenii) jest już w wysokim stopniu skorelowany ze zagregowanym cyklem koniunkturalnym UEiM. Korelacja jest w tym przypadku porównywalna

z korelacją między cyklami koniunkturalnymi krajów dominujących w UEiM (Niemcy, Francja, Włochy, Austria) a zagregowanym cyklem UEiM (Fidrmuc, Korhonen 2004, pp. 7–9; Darvas, Szapary 2004, p. 21). Jak wskazują inni autorzy, występuje tendencja do stopniowej synchronizacji cykli koniunkturalnych nowych krajów UE i krajów UE-15 (Eickmeier, Breitung 2005, p. 20). R. Lättemäe wskazywał, że zgodnie z szacunkami, kraje członkowskie UEiM charakteryzowały się mniejszą symetrią szoków ekonomicznych w pierwszej połowie niż w drugiej połowie lat 90. Przez analogię, można założyć, że stopień integracji między krajami akcesyjnymi i UEiM będzie wzrastać z roku na rok. Zatem, można sądzić, że symetria między szokami strukturalnymi popytowymi i podaźowymi w nowych krajach UE i w EMU w latach 2006–2007 będzie porównywalna z symetrią szoków ekonomicznych w UEiM (Lättemäe 2003, pp. 16–17; Ageloni, Mongelli 2005). Można sądzić, że to stwierdzenie R. Lättemäe w pełni odnosi się również do polskiej gospodarki.

4. WNIOSKI

Konwergencja realna oznacza, jak wspomniano wcześniej m.in. proces zbliżania się krajów kandydujących do średniego poziomu rozwoju gospodarczego krajów unii monetarnej mierzonego poziomem PKB per capita, poziomu inflacji i bezrobocia, synchronizację cyklu koniunkturalnego z cyklem właściwym dla krajów tej unii. Procesy realnej konwergencji powinny prowadzić do trwałego spełnienia kryteriów nominalnej konwergencji określonych w traktacie z Maastricht.

Przeгляд aspektów teoretycznych dotyczących procesów nominalnej i realnej konwergencji oraz analiza stylizowanych faktów dotyczących gospodarki Polski pozwala stwierdzić, że polska gospodarka co prawda spełniła kryteria nominalnej konwergencji, ale istnieją poważne problemy ze stabilizacją fiskalną.

Osiągnięcie relacji deficytu skonsolidowanego bilansu sektora publicznego do PKB na poziomie 2,5% wydaje się być przejściowe, jeśli nie zostaną przeprowadzone głębokie reformy finansów publicznych

Ponadto, procesy realnej konwergencji postępują zbyt powoli. Znajduje to wyraz między innymi w zmianach relacji PKB per capita do średniego poziomu w UE, występowaniu wysokiej stopy bezrobocia, relatywnie wysokiego ujemnego salda rachunku obrotów bieżących. Aczkolwiek, wyniki badań różnych autorów wskazują na wysoki stopień synchronizacji cyklu koniunkturalnego w Polsce ze zagregowanym cyklem koniunkturalnym dla UEiM.

Polska powinna stabilizować swoją gospodarkę i przeprowadzić głębokie

reformy o charakterze instytucjonalnym i strukturalnym. W tym celu niezbędne są głębokie przekształcenia o charakterze strukturalnym i instytucjonalnym, które obejmują m.in.:

- stworzenie warunków instytucjonalnych i strukturalnych dla sprawnego funkcjonowania mechanizmu rynkowego (demonopolizacja i deregulacja w celu zapewnienia większej elastyczności rynków, cen i płac, prywatyzacja, zmniejszenie obciążeń podatkowych ludności i przedsiębiorstw, stworzenie sprawnego systemu prawa gospodarczego i jego egzekucji);
- głęboka reforma finansów publicznych zmierzająca do zmniejszenia budżetu zarówno po stronie dochodów, jak też wydatków, zmniejszająca radykalnie deficyt budżetowy i w perspektywie dłuższego okresu dług publiczny;
- wprowadzenie mechanizmów zapobiegających w przyszłości wzrostowi deficytu budżetowego i długu publicznego;
- umocnienie autonomii banku centralnego oraz prowadzenie polityki monetarnej mającej na celu stabilizację cen;
- modernizacja gospodarki, przyspieszenie postępu technologicznego i proeksportowa zmiana struktury produkcji oraz wzrost intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej z krajami UE.

SUMMARY

Real convergence means, as it has been mentioned above, the process of approaching the average level economic development in the EMU countries by the countries aspiring to join the EMU. This economic development is measured by the level of GDP per capita, inflation rate, unemployment rate, synchronization of business cycles with the aggregated cycle for the EMU. Processes of real convergence should lead to lasting fulfillment of the nominal convergence criteria as specified in the Maastricht Treaty.

The review of theoretical aspects of nominal and real convergence processes as well as the analysis of stylized facts concerning Polish economies allows to conclude that with time the Poland is better and better candidate for the monetary union. Poland have to stabilize their economies, and have to implement deep institutional and structural reforms, which, among others, include: creating institutional and structural conditions for the efficient functioning of market mechanism; a deep reform of public finance aiming at reducing the budget both on the side of revenues and expenditures, which would reduce radically the budget deficit and, in the long run, public debt; implementing mechanisms which in future would prevent increase in budget deficit and public debt; strengthening autonomy of the central bank as well as credibility of monetary policy aiming at price stabilization; modernization of economy and pro-export changes in the production structure as well as intensification of intra-industry trade.

BIBLIOGRAFIA

- Angeloni I., Flad M., Mangelli F. P. (2005), *Economic and Monetary Integration of the new Member States. Helping to Chart the Route*, European Central Bank "Occasional Paper Series" No 36.
- Bogdanovičius, A. (2002), *Lithuania's Experience Linking National Currency to Euro*, International Center for Economic Growth. European Center, Macroeconomic Studies, "Working Papers" Nr 20.
- Buiter W. H. (1995), *Macroeconomic Policy During a Transition to Monetary Union*, "Centre for Economic Policy Research", August, No 1222.
- Bukowski S. (2003), *Teoretyczne podstawy i realizacji unii monetarnej krajów członkowskich Wspólnot Europejskich. Szanse i zagrożenia dla Polski*, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom.
- Convergence Report*, ECB, 2004.
- Darvas Z., Szapary G. (2004), *Business Cycle Synchronization in the Enlarged EU: Comovements in the (Soon-To-Be) New and Old Members*, January 30, www.ine.it/ECO?Conference/accession_countries/papers/EU/conferenceMay2004-paperDarvas.pdf.
- Eickmeier S., Breitung J. (2005), *How Synchronized are Central and East European Countries with the Euro Area? Evidence from a Structural Factor Model*, Discussion paper, Deutsche Bundesbank, Series 1: Economic Studies, No 20.
- Eurostat*: epp.eurostat.eu.int.
- Fidrmuc, Korhonen I. (2004), *A Meta – Analysis of Business Cycle Correlation between the Euro and CEECs: What Do We Know – and WWho Cares?*, BOFIT "Discussion Papers", No 20.
- Frankel J. A., Rose A. K. (1997), *The Endogeneity of the Optimum Currency Area Criteria*, CEOPR, "Discussion Paper Series", No 1473.
- Gabrisch H. (2002), *Financial Fragility and Exchange Rate Arrangements of EU Candidate Countries*, International Center for Economic Growth. European Center, Macroeconomic Studies, "Working Papers" Nr 15.
- General Government Data*, Spring 2005, European Commission Directorate general ECFIN.
- Góra M. (2001), *Consequences of EMU Accession for the Polish Labour Market*, Materiały z konferencji NBP *Polska droga do euro*, 22–23.10.2001, Falenty.
- Grubel H. G. (1970), *The Theory of Optimum Currency Areas*, „Canadian Journal of Economics”, May.
- Grubel H. G. (1977), *International Economics*, Homewood, Illinois.
- Kenen P. B. (1970), *The Theory of Optimum Currency Areaa: An Eclectic View*, [in:] R.A. Mundell, A.K. Svoboda (ed.) (1970), *Monetary Problems of the International Economy*, Chicago University, Chicago.

- Krugman P. R., Obstfeld M. (2000), *International Economics. Theory and Policy*, Addison-Wesley Publishing Company, Massachusetts.
- Lättemäe R. (2003), *EMU Accession Issue In Baltic Countries*, „Ezoneplus Working paper” No 17A, May.
- Magnifico G. (1971), *European Monetary Unification for balanced Growth: New Approach*, Princeton University Press, Princeton.
- McKinnon R. I. (1963), *Optimum Currency Areas*, “The American Economic Review” Vol. 53, September.
- Orłowski W. (2004), *Optymalna ścieżka do euro*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Public Finance in EMU-2005*, (2005) European Economy, No 3.
- Raport Komisji (2004), *Raport o konwergencji z 2004 roku* (przygotowany zgodnie z art. 122 ust. 2 Traktatu)(SEC(2004)1268), Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela, 20 października, COM (2004)690.
- Raport o inflacji*, NBP, Warszawa, styczeń 2006, www.nbp.gov.pl.
- Sörg M. (2004), *Estonia Monetary System: Reconstruction, performance, and Future Prospects*, Ernest-Moritz-Arndt-Universität Greifswald, Rechts- und Staatswissenschaftliche Fakultät, Wirtschaftswissenschaftliche Diskussionspapiere, Diskussionspapier 11/04, Dezember.
- Statistics. Pocket Book*, ECB, February 2006.
- Tavlas C. G. SD. (1993), *The “New” Theory of Optimum Currency Areas*, “The World Economy”, Vol. 16, No 6, November.
- Tchorek G. (2003), *Polska polityka kursowa a przystąpienie do UW*, [w:] Nowak A. Z., Stepniak A. (2003), *Strefa euro – wyzwanie dla Polski*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Wach K. (2005), *Systemy podatkowe krajów Unii Europejskiej*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2005.